

DIE SONNET AS DIGVORM IN NOORD-SOTHO

deur

CHRISTOFFEL BERNARDUS SWANEPOEL

Verhandeling ingedien ter gedeeltelike nakoming
van die vereistes vir die graad

MAGISTER ARTIUM

in die

Fakulteit Lettere en Wysbegeerte

aan die

POTCHEFSTROOMSE UNIVERSITEIT

VIR

CHRISTELIKE HOËR ONDERWYS

Leier: Mnr. S.A. Swanepoel

Potchefstroom
1980

DANKBETUIGINGS

Dit is 'n voorreg om dank te betuig aan:

Die Skepper aan Wie alle eer en dank toekom.

My ouers en skoonouers vir hul volgehoue belangstelling en aanmoediging.

My vrou en twee dogters, Lelanie en Jacolène, vir hulle onbaatsugtige opofferings en inspirasie.

My broer, Mnr. S.A. Swanepoel, wat my studieleier was. Dit was 'n besondere voorreg om te kon put uit sy vakkennis, inspirasie en verantwoordelike leiding.

Mnr. G.A. Landsberg vir besondere hulp, bystand en aanbevelings.

Mnr. J.A. Mashao wat behulpzaam was met die vertaling van die Noord-Sotho gedigte. Dit het beslis aanleiding gegee tot 'n beter begrip en insig.

Al my gewaardeerde kollegas van die Departement Bantoetale aan die PU vir CHO wat indirek 'n inspirerende hulp was.

Mev. Nellie du Toit wat verantwoordelik was vir die voorlopige en finale tik van my verhandeling.

Die Skrywer

HOOFSTUK 1

1.0 PROBLEEMSTELLING	1
1.1.0 ENKELE KRITIESE BESKOUINGE OOR DIE SONNETVORM IN NOORD-SOTHO	2
1.1.1 Combrinck	2
1.1.2 Kern	3
1.1.3 Roux	3
1.1.4 Groenewald	4
1.1.5 Samevatting	7
1.2.0 HANTERING VAN DIE STOF	7
1.3.0 DIE VERTALING VAN DIE SONNETTE	11

HOOFSTUK 2

2.0 DIE NOORD-SOTHOPOËSIE MET BESONDERE VERWYSING NA DIE SONNETVORM	13
2.1.0 DIE BEÏNVLOEDING IN DIE VERSKUNS TUSSEN BLANKE EN BANTOE	13
2.1.1 Beïnvloeding op godsdienstige vlak	14
2.1.2 Beïnvloeding op opvoedkundige vlak	15
2.1.3 Beïnvloeding op literêre vlak	15
2.1.3.1 Rym as 'n nuwe verstegniek	15
A. Die mondelinge poësie	15
a. Herhaling in Noord-Sotho	16
i. Ongebonde herhaling	17
ii. Parallele herhaling	17
iii. Gekruiste herhaling	18
b. Skakeling in Noord-Sotho	18
i. Skakeling deur middel van 'n woordgroep	19
ii. Skakeling deur middel van 'n woord	19
iii. Skakeling deur middel van 'n woordstam of -kern	19

B. Die geskrewe poësie	20
a. Enkele beskouinge oor rym in die Bantoetale van Suid-Afrika	20
i. Lestrade	20
ii. Ramashoana	21
iii. Vilakazi	21
iii.a Bilabiale konsonante	22
iii.b Dentilabiale konsonante	22
iii.c Alveolêre konsonante	22
iii.d Prepalatale konsonante	23
iii.e Velêre konsonante	23
iii.f Glottale konsonante	24
iii.g Suigklanke	24
iv. Groenewald	25
iv.a Membrumrym	25
iv.aa Kruisrym	25
iv.ab Opeenvolgende rym	26
iv.ac Gelyklopende rym	26
iv.ad Volgehoue rym	26
iv.ae Onderbroke rym	27
iv.af Halwe rym	27
iv.b Versreëlrym	27
iv.ba Beurtelingse rym	28
iv.bb Paarrym	29
iv.bc Omarmingsrym	29
iv.bd Aaneenskakelende rym	30
C. Gevolgtrekking	30
2.1.3.2 Harmonieuse ewewig binne die gedig: Innerlike en Uiterlike vormgewing	31
2.1.3.3 Eksperimentering met digvorme	39
A. Mamogobo	40
B. Matlala	42

C. Matsêpê	43
2.2.0 'N HOOFDELIKE INDELING VAN DIE NOORD-SOTHOPŌËSIE	48
2.2.1 Enkele indelings van die Noord-Sothopoësie met besondere verwysing na die terminologiese verwarring	49
2.2.1.1 Breed	49
2.2.1.2 Combrinck	49
2.2.1.3 Roux	50
2.2.1.4 Groenewald	51
2.2.1.5 Gevolgtrekking	51
2.2.2 'n Hoofdelike indeling van die Noord-Sothopoësie - literêr-teoreties gemotiveer	52
2.2.2.1 Die poësie as hoofgenre: algemeen-fundamentele kenmerke	53
2.2.2.2 'n Mondelinge en 'n Geskrewe Noord-Sothopoësie	54
2.2.2.3 Die sonnet as sub-genre binne die raamwerk van die geskrewe Noord-Sothopoësie	57
HOOFSTUK 3	
3.0 DIE SONNETVORM: SY ONTSTAAN EN ONTWIKKELING MET BESONDERE VERWYSING NA DIE VERSKILLENDSE SONNETVORME	59
3.1 ENKELE BESKOUINGE OOR DIE WESE VAN DIE SONNETVORM	59
3.1.1 Mönch	59
3.1.2 Roose	59
3.1.3 Grové	60
3.1.4 Fussell	60
3.1.5 Kallich	61
3.1.6 Belcher	62
3.1.6.1 Die prosodiese vorm	63
3.1.6.2 Die teksturele vormlaag	65
3.1.6.3 Die inhoudsvorm	65
3.1.6.4 Die innerlike bewegingsvorm	65

	Bladsy
3.1.7 Berman	66
3.1.8 Gevolgtrekking	67
3.2.0 DIE ONTSTAAN EN ONTWIKKELING VAN DIE SONNETVORM	67
3.2.1 Die invloed van die Bybelsalm	67
3.2.2 Die invloed van die Griekse koor	67
3.2.3 Provencaalse invloed	68
3.2.4 Die twee dele (oktaaf en sekstet) het onafhanklik van mekaar ontstaan	69
3.2.5 Gevolgtrekking	69
3.3.0 DIE VERSKILLENDE SONNETVORME	71
3.3.1 Die Petrarkaanse sonnet	71
3.3.1.1 Die algemene bou van die Petrarkaanse sonnet	72
3.3.1.2 Die algemene prosodiese vorm van die Petrarkaanse sonnet	72
3.3.1.3 Verdere algemene kenmerke van die Petrarkaanse sonnet	73
3.3.1.4 Afwykings van die Petrarkaanse sonnet	74
A. Metriese-en rymskema-afwykings van die Petrarkaanse sonnet	74
B. Afwykings van die wendingaanvang	76
a. Die oktaafinhoud loop oor na die sekstet	76
b. Vroeë aanvang van die sekstetinhoud	76
c. Gevolgtrekking	77
d. Voorbeelde en bespreking van sonnette met afwykings van die wendingaanvang	77
3.3.2 Die Miltoniaanse sonnet	79
3.3.2.1 Die algemene kenmerke van die miltoniaanse sonnet	79
3.3.2.2 'n Voorbeeld van 'n Miltoniaanse sonnet	80
3.3.3 Die Shakespeariaanse sonnet	81
3.3.3.1 Die algemene bou van die Shakespeariaanse sonnet	82
3.3.3.2 Die algemene kenmerke van die Shakespeariaanse sonnet	83
3.3.3.3 Gevolgtrekking	86
3.3.4 Die Spenseriaanse sonnet	86

3.3.4.1	Die algemene bou van die Spenseriaanse sonnet	86
3.3.4.2	Die algemene kenmerke van die Spenseriaanse sonnet	87
3.3.4.3	Voorbeeld van 'n Spenseriaanse sonnet	88
3.3.5	Die koepletsonnet	89
3.3.5.1	Die algemene bou van die koepletsonnet	89
3.3.5.2	Voorbeelde van koepletsonnette	90
3.3.5.3	Gevolgtrekking	92
3.3.6	Sonnette met innerlike vormafwykings	92
3.3.7	Samevatting	95

HOOFSTUK 4

4.0	DIE SONNET IN NOORD-SOTHO - 'N TEORETIES-TOEPASLIKE EVAULERING	97
4.1.0	INLEIDING	97
4.1.1	'n Teoretiese raamwerk	97
4.1.1.1	Die vormlik waarneembare kenmerke	97
A.	Die kwantitatiewe boustene	97
a.	Die sillabe	97
b.	Die woord	97
c.	Die versreël	97
d.	Die strofe	97
B.	Die kwalitatiewe boustene	97
a.	Die klankgebruik	97
i.	Ritme	97
ii.	Metrum	97
iii.	Rym	97
b.	Die beeldgebruik	98
i.	'n Intensiewe, konstante beeldsfeer as grondslag vir vormgebondenheid	98

4.1.1.2 Die inhoudelike kenmerke	98
4.2.0 DIE VORMLIK WAARNEEMBARE KENMERKE	100
4.2.1 Die kwantitatiewe boustene	100
4.2.1.1 Die sillabe	100
A. Die sillabe as draer van die klankaspek	100
B. Die aantal sillabes per versreël	101
4.2.1.2 Die woord	105
A. Verhoogde potensie verkry deur die evokatiewe waarde van die woord	106
B. Verhoogde potensie verkry deur die implementering van vormtegniese patrone	108
a. Herhaling	108
i. Vertikale kruisverwysing	108
ii. Horisontale kruisverwysing	110
iii. Kontrastering	112
iv. Anafora	113
v. Skakeling	114
b. Inversie	115
c. Elisie	116
C. Verlagings van potensie deur die gebruik van argaïsmes	117
4.2.1.3 Die versreël	118
A. Die versreël in die sonnetvorm	118
a. Die lengte van die versreël	118
b. Veertien verse 'n noodwendige vereiste	119
B. Die versreël in Noord-Sotho	120
C. Die versreël in die Noord-Sothosonnet	121
4.2.1.4 Die strofe	130

A. Die strofe in die sonnetvorm	130
a. Die Italiaanse sonnet	130
i. Die oktaafsamestelling	131
ii. Die sekstetsamestelling	131
b. Die Shakespeariaanse sonnet	132
B. Die strofe in die Noord-Sothosonnet	133
a. Tipografiese onderskeiding	133
b. Strofe-indeling op grond van die inhoud alleen	136
c. Strofe-indeling op grond van die rymskema en die inhoud	137
C. Gevolgtrekking	143
4.2.2 Die kwalitatiewe boustene	144
4.2.2.1 Die klankgebruik	144
A. Rym	144
a. Die funksies en die aard van die rymelement in die sonnetvorm	145
i. Die afbakenings-, skeidings-, afsluitings- en bindingsfunksie van rym	145
ii. Die klankfunksie van rym	148
iii. Die spanningsfunksie van rym	148
iv. Die bevordering van assosiasievorming tussen inhoude	149
v. Die genetiese vermoë van rym	149
vi. Rym as fokuspunte vir die aandag	150
vii. Alliterasie en assonansie	150
b. Enjambement	150
c. Rym in die Noord-Sothosonnet	151
i. Sonnette met 'n konvensionele rymskema	151
ii. Sonnette met 'n afwyking van die konvensionele rymskikking	157
ii.a aabbccddeeff gg	157

ii.b	abbacddceffe gg	159
ii.c	abccbadeffed gg	161
ii.d	aaaabbbbcccc dd	163
ii.e	aaabcccdeef gg	165
iii.	Sonnette met geen rymskema	166
B.	Ritme en metrum	167
a.	Die belangrikste verstipes	167
i.	Die metriese vers	167
ii.	Die heffingsvers	169
iii.	Die vrye vers	170
b.	Ritme en metrum in die sonnetvorm	171
i.	Die metriese struktuur van die sonnetvorm	171
ii.	Die vyfvoetige jambiese maat van die sonnetvorm	173
ii.a	Die jambiese maatval	173
ii.aa	Die beginsel van styging en daling	173
ii.ab	Die eenheidsbeginsel in die sonnetvorm	174
ii.ac	Die genererende vermoë van die vyfvoetige jambiese vers	174
ii.ad	Inversie as 'n natuurlike gevolg van die vyfvoetige jambiese vers	174
ii.ae	Verhoogde spanning verkry deur afwykings van die vyfvoetige jambiese vers	174
ii.b	Die vyfvoetige versreël	175
ii.ba	Die beginsel van geleidelike voortstuwende beweging in die sonnetvorm	175
ii.bb	Psigologies gemotiveer	175
c.	Die ritmiese en metriese struktuur van die Noord-Sotho-sonnet	176
i.	Inleiding	176
ii.	Die ritmies-metriese struktuur van Noord-Sotho	178

ii.a 'n Gelyke aantal sillabes per versreël as skematiseringsbasis	179
ii.b Skematisering op toonsillabiese grondslag	180
ii.ba / ˘ ˘ /	180
ii.bb / ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ /	180
ii.bc / ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ (˘) ˘ ˘ /	181
ii.bd / o ˘ ˘ ˘ ˘ /	181
ii.be / 10 + 6 /	181
1 → 5	182
ii.bf / ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ /	
1 + 5 6 + 10	
ii.c Skematisering met 'n gelyke aantal heffinge per versreël	182

iii. Die Noord-Sothosonnet: ritmies-metries geskematiseer	185
---	-----

C. Die beeldgebruik	189
---------------------	-----

a. Intensiteit en 'n konstante beeldsfeer as vormdeterminante in die sonnet	190
---	-----

b. Die beeldgebruik in die Noord-Sothosonnet	191
--	-----

4.2.0 DIE INHOUDELIKE KENMERKE	196
--------------------------------	-----

4.2.1 'n Bepaalde inhoudsvorm	197
-------------------------------	-----

4.2.2 'n Bepaalde innerlike bewegingsvorm	197
---	-----

4.2.3 Toepassing	197
------------------	-----

HOOFSTUK 5

5.0 SAMEVATTING	201
-----------------	-----

5.1 HOOFSTUK 1	201
----------------	-----

5.2 HOOFSTUK 2	201
----------------	-----

5.3 HOOFSTUK 3	204
----------------	-----

5.4	HOOFSUK 4	205
6.0	SUMMARY	211
6.1	AIM	211
6.2	METHOD	211
6.3	CONCLUSION	211
	BIBLIOGRAFIE	212